

MERCAT, GLOBALITZACIÓ I NACIÓ

A propòsit del debat sobre la unitat de mercat i el model d'Estat

1. Breu evolució històrica

- D'un estat centralista a un estat autonòmic.

. Amb l'aprovació de la Constitució l'any 1978 es posa en marxa l'Estat de les Autonomies i es passa d'un estat fortament centralitzat a un estat autonòmic.

. Es tracta d'un procés de **descentralització política**, no només administrativa, i per tant amb **capacitat per part dels diferents parlaments i governs de regular de manera diferent i diversa les competències que els són pròpies**.

. L'any 1986 **Espanya s'incorpora a la Unió Europea** i posteriorment forma part de la Unió Econòmica i Monetària.

. S'obre un procés de transferència de competències de l'Estat cap a les comunitats autònomes i la Unió Europea. Això implica una redistribució del poder polític, és a dir, compartir poders. Cap a les comunitats autònomes, entre d'altres, les polítiques socials relacionades amb l'Estat del benestar (ensenyament, sanitat, serveis socials) i cap a Europa en capítols tan importants com la política monetària.

. Aquestes noves realitats es produeixen en el marc d'un procés de globalització sense regles ni contrapoders i amb una ideologia dominant que limita el paper de l'Estat.

2. Algunes conseqüències que es deriven d'aquests processos:

a) Augment de la internacionalització de les economies espanyola i catalana

Tant l'economia espanyola com la catalana augmenten el seu nivell d'obertura (suma d'importacions i exportacions de béns i serveis amb relació al PIB). El 2007, i en el cas de Catalunya, aquest nivell d'obertura es va situar en el 68,9%, malgrat que posteriorment ha caigut al 55,8% el 2009 com a conseqüència de la crisi.¹

L'economia catalana està molt internacionalitzada, però sobretot està molt integrada a Europa. Del total de les exportacions catalanes, el 73,8% són a la UE.

No obstant això, el procés d'internacionalització de l'economia catalana no ha fet perdre importància a les importacions i exportacions de béns i serveis amb la resta d'Espanya, que

¹ Dades Idescat

van créixer un 19,7% en el període 2001-2005, davant d'un 17,2% de creixement dels intercanvis de Catalunya amb l'estranger.

La Taula INPUT-OUTPUT de Catalunya pel 2005 indica que les exportacions de béns i serveis a l'estranger són de 54.998 milions d'euros i a la resta d'Espanya de 64.205 milions d'euros, però amb la particularitat que amb relació a la resta de l'Estat el saldo és positiu en 18.729 milions d'euros, mentre que amb relació a l'estranger el saldo és negatiu en -10.220 milions d'euros.

Amb dades posteriors corresponents a l'any 2007, el saldo de Catalunya amb la resta d'Espanya és positiu en 23.826 milions d'euros, mentre que en el mateix període el saldo de Catalunya amb relació a l'estranger va ser de -18.468 milions d'euros.²

El superàvit de béns i serveis de Catalunya amb la resta d'Espanya s'ha mantingut bàsicament en termes absoluts, malgrat que sí ha perdut pes en termes relatius. L'any 2000 representava un superàvit del 12,2% i el 2009 del 8,2% en relació amb el PIB.

És a dir, que si bé el nivell d'importacions i exportacions de Catalunya amb la resta d'Espanya ha perdut pes, com a conseqüència de la major internacionalització de l'economia, el volum d'intercanvis continua sent important i el saldo és positiu.

b) Procés de convergència econòmica i social entre les diferents comunitats autònomes i amb la Unió Europea

- S'ha produït un procés de convergència amb reducció de les diferències de renda per càpita entre les diferents comunitats autònomes i un procés generalitzat de convergència amb la Unió Europea. Els mecanismes de redistribució i solidaritat interterritorial incorporats en els model de finançament i, d'altra banda, els fons estructurals provinents de la Unió Europea, han jugat un paper important en aquest procés.

- En relació amb la Unió Europea dels quinze, que és la referència més vàlida, l'any 2007 el PIB per càpita en paritat de poder de compra d'Espanya va assolir 94,3 punts, quan el 1986, data d'ingrés d'Espanya a la Unió, era del 72% de la mitjana europea.³

- El procés de descentralització ha permès que les comunitats més riques i dinàmiques generin més iniciativa i més riquesa, la qual cosa també afecta positivament al conjunt.

Així ho corrobora un estudi sobre la convergència real entre les regions espanyoles: "Amb relació a les comunitats autònomes, en el període 1980-2005, les que partien amb nivells en general inferiors a la mitjana han millorat la seva posició en el procés de convergència."⁴

² Nota de conjuntura econòmica. Departament d'Economia i Finances. Gener 2009.

³ Font: European Economy.

⁴ Estudi: "La convergència real entre las regiones españolas. Cuadernos de Información Económica. Año 2007".

- En general, les administracions autonòmiques han fet de locomotores de l'Estat del benestar i han estat essencials en el desenvolupament i l'expansió dels serveis socials.

3. Reaccions d'oposició al procés de descentralització política de l'Estat

Malgrat aquestes evidències, el procés de descentralització política de l'Estat ha generat moltes resistències i oposicions:

- Una expressió va ser l'aprovació de la **LOAPA** (Llei orgànica d'harmonització del procés autonòmic) l'any 1982, després de l'intent de cop d'estat del 23 de febrer. Tanmateix, la Generalitat de Catalunya i el Govern basc van presentar un recurs d'inconstitucionalitat i el Tribunal Constitucional, en una sentència del 1983, va desestimar en els seus punts més fonamentals aquella llei.

- L'any 2000 apareix un **document aprovat pel CES d'Espanya** sobre la unitat de mercat, que va aixecar molta polèmica. El document està condicionat per un apriorisme ideològic que situa els riscos per a la cohesió social en l'ordenació política de l'Estat de les Autonomies. Aquesta posició ha estat reiterada després per actors molt diversos.

. El document introdueix un **principi constitucional inexistent, com ara el de la unitat de mercat, i li atorga la funció de garantir la cohesió social** i evitar la fragmentació i la ruptura del principi d'igualtat real.

S'identifica igualtat amb uniformitat, i és dóna per fet que una regulació central i uniforme en l'accés als drets socials és garantia d'igualtat real per a la ciutadania. Moltes dades desmenteixen aquesta afirmació, per exemple en l'accés a les prestacions de l'atur, on les diferències tenen a veure, no amb la regulació, sinó amb les condicions socioeconòmiques de cada territori.

. El document expressa una **forta oposició als marcs autonòmics de relacions laborals i socials**.

Val a dir que aquest desplaçament cap a la unitat de mercat com a forma de legitimació d'una concepció fortament centralitzada en matèria de protecció social, assegura també als interlocutors socials –associacions empresarials i sindicats més representatius d'àmbit estatal– una interlocució directa amb l'Estat en aquestes matèries.

- **Aquesta oposició s'intensifica i es radicalitza amb el debat sobre el nou Estatut d'Autonomia de Catalunya.**

- El president de la CEOE acusa a l'Estatut de posar en perill la unitat de mercat i alerta del risc de fragmentació a través de regulacions diferenciades. Mariano Rajoy reclama una Llei d'unitat de mercat i la creació d'una "Comissió Nacional d'Unitat de Mercat", que serveixi per garantir la llibertat econòmica a tot Espanya.

- No es tracta només d'una posició de la dreta política i econòmica, **és una posició transversal**. Es planteja una oposició al traspàs de més competències, es reclama tancar aquest procés i una recentralització de polítiques sota el paraigua de la defensa de la unitat de mercat i de la cohesió social.

La recentralització de competències també s'argumenta al·legant que quan es traspassen més recursos a les comunitats autònomes es malversen en més burocràcia.

- **S'acusa l'Estatut d'intervencionisme.**

D'altra banda, el catedràtic Juan Velarde Fuentes⁵ critica que l'Estatut "manifiesta una clara querencia por un Estado del bienestar extraordinariamente amplio". El que aquí es critica fonamentalment és la dimensió pública i la intervenció política en la vida econòmica. Es qüestiona la regulació però des d'una perspectiva de **desregulació**. Aquest és un altre debat que també està present.

4. Quins continguts incorpora el nou Estatut de Catalunya

. Un **increment de la capacitat d'autogovern** amb l'assumpció de més competències previstes en la Constitució.

. Una **millor garantia de les competències** per impedir que siguin retallades per la legislació bàsica de l'Estat; una qüestió que afecta a la qualitat de l'autogovern.

. Un **capítol de drets i deures**, que permet ampliar els drets socials de ciutadania de forma complementària als reconeguts en la Constitució espanyola. Comissions Obreres va participar i incidir de forma important en aquest debat per tal d'aconseguir aquest objectiu.

. La **creació del marc català de relacions laborals i socials**, que era una reivindicació històrica de la CONC.

. Una **millora del finançament**, amb més recursos i més capacitat de decisió i gestió sobre els tributs que paguen els ciutadans i ciutadanes de Catalunya. El sistema aprovat és més transparent i just entre el que s'aporta i el que es rep, incentiva el major esforç fiscal que fa Catalunya i és un model solidari.

Cal tenir present que les insuficiències en el finançament afectaven seriosament la capacitat de la Generalitat de fer polítiques socials. Per exemple, en un estudi recent⁶ s'assenyala que el sector públic català és un dels més mal dotats per habitant, per sota de la mitjana espanyola, pel que fa a les estructures educatives i especialment les sanitàries.

⁵ Papeles FAES núm. 23. 08/11/2005.

⁶ Estudi de la Fundació BBVA i l'Institut Valencià d'Investigacions Econòmiques. Referència a *El Periódico* 26/6/2009.

El nou model de finançament aprovat recentment dóna compliment a l'Estatut i fa possible que totes les comunitats autònomes en surtin beneficiades. Aquest benefici, perfectament constatable, contrasta amb les crítiques d'insolidaritat que s'havien manifestat durant la tramitació de l'Estatut.

Això posa una vegada més de manifest que l'Estat autonòmic és conseqüència en bona mesura de la lluita de Catalunya per ampliar el seu autogovern, la qual cosa ha provocat un impuls descentralitzador en el conjunt de l'Estat i un avenç dels continguts federalistes.

El catedràtic Javier Pérez Royo ⁷ ho reconeix així: “No he entès mai per què hi ha tantes reserves respecte del protagonisme de Catalunya en la definició de la política territorial a Espanya. Encara sort que ha estat Catalunya la que ha tingut aquest protagonisme. Gràcies a això, el dret a l'autonomia s'està exercint amb una intensitat que hauria estat impensable d'una altra manera.”

L'Estatut de Catalunya encara està pendent de la sentència del Tribunal Constitucional amb relació al recurs presentat, entre d'altres, pel Partit Popular. Aquesta sentència, en la nostre opinió, hauria de respectar els seus continguts, ja que el text és fruit d'un pacte polític i ha estat aprovat pel Parlament de Catalunya, les Corts espanyoles i refrendat positivament pel poble de Catalunya.

En aquest sentit, cal modificar les lleis estatals que permetin desplegar plenament l'Estatut.

5. Instrumentalització del concepte d'unitat de mercat

Hi ha una instrumentalització del concepte d'unitat de mercat i una distorsió del debat real, ja que les dades posen de manifest que:

a) S'han reduït les diferències entre territoris mentre que no ha succeït el mateix amb les desigualtats de caràcter social.

Diverses referències corroboren aquesta última afirmació:

- Un indicador com el **grau de pobresa**, que mesura sobretot les desigualtats, mostra com el percentatge de la població en risc de pobresa s'ha mantingut estable a Espanya malgrat el creixement econòmic, amb un 20% del total, entre 2005 i 2008, mentre a la Unió Europea és del 16%. ⁸

⁷ *El Periódico* 17/7/2009.

⁸ Dades de la Comissió Europea. Segons l'Enquesta de Condicions de Vida elaborada per l'INE (es considera població pobre la que presenta una renda per sota del 60% de la mitjana dels ingressos anuals).

- D'altra banda, en l'Enquesta de Condicions de Vida del 2008 es comprova com el 20% de la població catalana amb una renda més elevada ha assolit un nivell d'ingressos 4,8 vegades superiors a la del 20% amb menys ingressos.⁹

- L'Enquesta Financera de les Famílies realitzada pel Banc d'Espanya indica que “**la desigualtat de renda i riquesa ha augmentat**” d'una manera notabilíssima en aquestes tres últims anys del *boom* econòmic, entre el 2002 i el 2005.¹⁰

- Una altra referència és la **distribució de la riquesa**, on s'ha produït una caiguda en la participació de les rendes del treball del 49,5% l'any 2000 al 46,4% el 2007, mentre que ha millorat la participació dels beneficis de les empreses del 40,6% al 42,1%.

- Les hipòtesis més aviat apunten que els desequilibris personals són més importants internament dins un territori que entre territoris.

- En un altre ordre de coses, un estudi del BBVA¹¹ posa de manifest que les diferents regulacions sectorials de cada comunitat autònoma, que segons les queixes empresarials es tradueixen en la ruptura de la unitat de mercat, no tenen una gran rellevància.

- Comissions Obreres creiem que els riscos per a la igualtat d'oportunitats, pel que fa a l'actuació de les empreses, no recauen en la descentralització política de l'Estat, sinó en les ineficiències competitives, el dúmping social i la manca d'innovació.

b) S'identifica Estat amb Administració central.

Es pretén una identificació entre Estat i Administració central per tal de justificar les resistències al traspass de determinades competències, i s'obvia que les comunitats autònomes també són Estat.

c) El conflicte territorial amaga el conflicte social.

La pitjor conseqüència d'aquesta instrumentalització és que el conflicte territorial amaga el conflicte social. I l'increment de les desigualtats socials o la menor participació de les rendes del treball en la distribució de la riquesa queden en un segon pla.

⁹ Nota de conjuntura econòmica. Gener 2010. Departament d'Economia i Finances.

¹⁰ Guillem López Casasnovas. *El Periódico* 15/1/2008.

¹¹ *Competitividad, crecimiento y capitalización de las regiones españolas*, Ernest Reig *et al.*, Fundación de Estudios BBVA (desembre 2008). Referència publicada a *El Periódico* 13/3/2008.